

О. В. Ночовний

Полтава, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ПОСТІЙНИХ КОМІСІЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР (1945-1964 РР.)

Вільний інтернет-ресурс «Вікіпедія» визначає гендерну політику як «утвердження партнерства статей у визначенні і реалізації політичних цілей, завдань і методів їх досягнення в діяльності політичних структур – держави, політичних партій, суспільно-політичних об'єднань»¹. Попри розмаїття публікацій, які виконані в рамках гендерних досліджень, або ж з використанням гендерного підходу перед науковцями постає чимале коло маловивчених проблем². У тому числі, одна з них — гендерний чинник у формуванні персонального складу постійних комісій Верховної Ради Української РСР в другій половині ХХ ст.

Метою даної розвідки є дослідження змін чоловічого та жіночого представництва в постійно діючих комісіях Верховної Ради Української РСР у повоєнні роки і добу «хрущовської відлиги». Для реалізації поставленої мети автор ставить завдання: проаналізувати персональний склад парламентських комісій УРСР упродовж п'яти післявоєнних скликань за гендерною ознакою.

Унаслідок виборів 1947 р. до Верховної Ради УРСР було обрано 415 депутатів, із них: 112 жінок і 303 чоловіки або 27 % і 73 % від загальної кількості обранців. Для законопроектної роботи із складу депутатів було утворено чотири постійні комісії: мандатну, законодавчих передбачень, бюджетну та у закордонних справах. Усього 46 депутатів: 41 чоловік і 5 жінок або 89 % і 11 % від загальної кількості депутатів, залучених до роботи у постійних комісіях.

За підсумками виборів 1951 р. до законодавчого органу Української РСР обрали 421 депутата, серед них жінок – 132 або 31 % від усього депутатського корпусу³. Верховна Рада третього скликання (1951-1955 рр.) у своєму складі мала таку ж чисельність постійних комісій і кількість депутатів у них (46), як і в попередньому скликанні. Проте жіноче представництво в парламентських комісіях збільшилось: 9 – жінок і 37 чоловіків або 20 % і 80 % відповідно до загальної кількості депутатів у комісіях.

Перші післясталінські вибори 1955 р. до Верховної Ради обрали 435 «посланців народу у верховний орган влади республіки»⁴. Порівняно з Верховною Радою третього скликання кількість депутатів збільшилась на 14 місць. Розширення

¹ Гендерна політика // http://uk.wikipedia.org/wiki/wiki/Гендерна_політика.

² Смольницька М. Гендерна політика в УРСР: правове закріплення та напрями реалізації (середина 1940-х – перша половина 1960-х рр.) // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – К., 2012. – Вип.17. – С.85.

³ Радянська Україна. – 1951. – № 92. – С. 3.

⁴ Там само. – 1959. – № 30. – С. 3.

депутатського корпусу було спричинене змінами у адміністративно-територіальному устрої республіки. У 1954 р. було утворено Черкаську¹ та Кримську області², а Ізмаїльську – приєднано до Одеської³. Як наслідок, із збільшенням кількості депутатів Верховної Ради УРСР, відповідно стало чисельнішим і жіноче представництво – 152 жінки або 35 % від загального складу парламентарів⁴.

Поштовхом до активнішого залучення жінок у вирішенні питань громадського і політичного життя радянської держави став виступ М. Хрущова на XX з'їзді КПРС у лютому 1956 р. У своїй доповіді він звернув увагу присутніх делегатів на нерішуче висування жінок на керівні посади у партійних та радянських органах. М. Хрущов наголосив, що обмаль жінок серед секретарів партійних комітетів, голів виконкомів Рад депутатів трудящих, керівників промислових підприємств, колгоспів, МТС і радгоспів⁵.

Наприкінці 1950-х рр. законодавча діяльність Верховної Ради активізувалася, що було зумовлено необхідністю проведення розпочатих першим секретарем ЦК КПРС М. Хрущовим реформ. З цією метою та на виконання постанови ЦК Компартії України “Про поліпшення діяльності Рад депутатів трудящих і посилення їх зв’язків з масами” від 22 січня 1957 р. на третій сесії Верховної Ради Української РСР було вирішено створити при Президії Верховної Ради УРСР поряд з чотирма діючими постійними комісіями (мандатною, бюджетною, законодавчих пропозицій та комісією з закордонних справ) ще чотири нових: по промисловості і транспорту; сільському господарству; освіті та культурі; охороні здоров’я та соціальному забезпеченню⁶.

З березня 1957 р. у Верховній Раді УРСР стало вісім постійно діючих комісій, до роботи в яких було залучено 102 депутати або 23 % від 435 обраних до законодавчого органу республіки. Серед членів комісій 22 місця належало жінкам і 80 – чоловікам або 22 % і 78 % від загальної кількості депутатів у комісіях⁷.

Верховна Рада УРСР п’ятого скликання (1959-1963 рр.) нараховувала вже дев’ять постійних комісій: мандатну; законодавчих передбачень; бюджетну; в закордонних справах; по промисловості і транспорту; по сільському господарству; по освіті і культурі; по охороні здоров’я і соціальному забезпеченню; по торгівлі і громадському харчуванню. До складу комісій було залучено 129 депутатів: 25 жінок і 104 чоловіки або 19 % і 81 % від загальної кількості в комісіях. Окрім того, найбільше жінок-депутатів було у складі Комісії по охороні здоров’я і соціальному

¹ Україна: хроніка XX ст. – К., 2005. – С. 323

² Там само. – С. 329.

³ Відомості ВР СРСР. – 1954. – № 4. – С. 147.

⁴ Радянська Україна. – 1955. – № 75. – С. 1.

⁵ XX съезд Коммунистической партии Советского Союза (14-25 февраля 1956 г.). Стенографический отчет. – Т.1. – М., 1956. – С. 89.

⁶ Меженін М. З досвіду роботи партійних організацій по керівництву місцевими Радами (1952-1961 рр.) // УІЖ. – 1988. – №3. – С.59.

⁷ Радянська Україна. – 1957. – № 65. – С. 2-3.

забезпеченню – 6 із 13. У інших комісіях перевага чоловічої половини була очевидною – 70-90 % від загального складу¹.

На першій сесії Верховної Ради Української РСР шостого скликання (1963-1967 рр.) були додатково обрані комісії: важкої промисловості; легкої і харчової промисловості; будівництва, транспорту і зв'язку; комунального господарства і побутового обслуговування населення; науки і культури. Із 467 депутатів парламенту до комісій було обрано 286 або 61 % від загальної кількості у Верховній Раді. Жінки у постійних комісіях отримали 76 місць, а чоловіче представництво становило – 110². Тобто відсоток жінок на відміну від попереднього скликання зріс з 19 до 27 %, а чоловіків – знизився з 81 до 73 %. До того ж, уперше в практиці формування допоміжних органів радянського парламенту у двох комісіях: по легкій і харчовій промисловості та по охороні здоров'я і соціальному забезпеченню співвідношення чоловіків та жінок було майже паритетним із незначною перевагою останніх.

Підсумовуючи, слід зауважити на кількісних змінах у гендерному співвідношенні персонального складу постійних комісій Верховної Ради упродовж досліджуваного періоду. Відсоток жіночого представництва як у комісіях, так і в парламенті загалом з кожним наступним скликанням поступово збільшувався. Необхідно наголосити ще й на тому, що жодну з постійних комісій Верховної Ради післявоєнного двадцятиліття жінки не очолювали.

¹ Там само. – 1959. – № 88. – С. 2.

² Радянська Україна. – 1963. – № 88. – С. 1.